

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

III/2- CJ1/1.9/De

ATTICKÉ OBDOBÍ ŘECKÉ LITERATURY – SOFOKLES: ANTIGONA; ARISTOTELES: POETIKA

Zopakujme si ...

1. Jaký konflikt je základem Sofoklovy tragédie Král Oidipus?
2. Kontrola domácího úkolu: převyprávějte ve dvojici báji o Oidipovi.
3. Kdo je kdo? Laios, Oidipus, Iokasta, Kreón, Eteokles, Polyneikés, Antigona, Isména. Nakreslete rodový strom.

Přečtěte si výňatky z tragédie Antigona a odpovězte na otázky za textem, odpovědi si запиšte do sešitu.

Antigona

(insc. 442 př. n. l.)

Boj o thébský trůn po pádu Oidipově se stal východiskem pro tragédii Antigona, pojmenovanou po hlavní hrdince. Synové thébského krále Oidipa, Polyneikés a Eteoklés, se dostanou do sporu o trůn. Polyneikés opustí vlast a vrátí se po čase s vojskem, aby si dobyl vládu nad Thébami. Théby jsou uhájeny, ale oba bratři ve vzájemném boji padli. Nový thébský vládce Kreón, jejich strýc, nechá Eteokla pohřbít se všemi poctami jako obhájce vlasti, kdežto Polyneika jako vlastizrádce, který pozdvihl válku proti vlastní zemi, zakázal pohřbít.

Prolog

(Následující úryvek je z Antigonina dialogu se sestrou Isménou, kterou žádá o pomoc.)

Isména: A stejně strašně, považ, skončíme i my,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

když přestoupíme zákaz, co dal Kreón všem.
Jsme jenom ženy, jsme dvě slabá stvoření,
jak nám by bylo možno s muži bojovat?
A protože nám vládnou, kdo jsou silnější,
nutno se poddat, ať to hryže sebevíc.

Antigona: Neprosím se tě. Ani kdybys chtěla jít,
já nyní bych tě k svému činu nevzala.
Dělej, jak myslíš - bratra pohřbím stůj co stůj.
A jestli při tom zemřu, krásná bude smrt.
Drahému bratru drahá za svůj zbožný čin
tam budu ležet s ním. A mnohem lepší jest
těm mrtvým pod zemí být milá než těm zde.
Tam totiž budu navěky. A ty, když chceš,
měj v neúctě, co bozi přikazují ctít.

Isména: **Já ctím své bohy, jenže nemám tolik sil,
abych se postavila vůli občanů.**

Antigona: Máš plno výmluv. Ale já jdu za bratrem
a vlastní rukou mohylu mu nasypu.

(...)

- *Jak Antigona reagovala na strýcův zákaz?*

Antigona uskutečnila to, co si předsevzala. Antigona je při činu chycena strážemi a předvedena před Kreonta.

Dějství II

*Kreón: (Antigoně) A co ty tady stojíš s hlavou sklopenou?
Mluv, přiznáváš se k činu, či jej zapíráš?*

Antigona: Proč zapírat? Já s hrdostí se přiznávám.

(...)

Kreón: Byl ti znám zákaz, který jsem dal vyhlásit?

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Antigona: Byl, zajisté že byl, tak dobře jako všem.

Kreon: A ty ses opovážila ho překročit?

Antigona: Ten zákaz nevydal nám hromovládny bůh
a rovněž ani z podsvětí, kam přijdeme,
nám lidem nikdo nedal zákon takový.
A nepřipouštím, že by zákon, ten či ten,
vydaný tebou, člověkem, směl platit víc
než nepsaný a nevývratný věčný řád. Jen
to jsou totiž pro mne platné zákony, a ty
se nezrodily včera nebo dnes –
jsou z hlubin času, do nichž nikdo nedozří.
Ty nikdy nepřestoupím pro strach z člověka.
Že za to zemřu, to jsem ovšem věděla,
i kdybys to byl nevyhlásil veřejně.
A zemřít, třeba předčasně, je pro mne zisk.
A zdá-li se ti přesto můj čin troufalý,
pak troufalec tu kárá moji troufalost.

Náčelník sboru: Je věru na té dívce poznat prudkou krev
po prudkém otci: neustoupí před ničím.

Kreón: Ta už se jednou proti králi vzbouřila,
když překročila zákaz, jež jsem dal;
a druhá vzpoura, když spáchala už ten čin:
že se svým činem vychloubá, mně na posměch.
To učinila žena! Já bych nebyl muž,
kdybych ji nechal, aby prosadila svou.
Ne, třebaš je mé rodné sestry dítětem
a v celém rodu mému srdci nejbližší,
ať ví, že nemine ji nejhroznější trest! (...)

(...)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Antigona: Chceš ještě něco horšího než moji smrt?

Kreón: Nic jiného; v tom vidím, dostatečný cíl.

Antigona: Proč tedy ještě váháš? Jako mně tvá řeč
se nelíbí a nikdy líbit nebude,
tak tebe zase dráždí každé slovo mé.
A přesto není pro mne slávy slavnější
než to, že bratra jsem svou rukou pohřbila.
Ti všichni zde to dozajista schvalují,
jen kdyby ústa nebáli se otevřít.
Ba, je to asi příjemné být vladařem
a říkat nebo dělat, co ho napadne.

Kreón: Tak vidíš věci ze všech Thébanů jen ty.

Antigona: Všichni to vidí, jenže strachy sehnou hřbet.

Kreón: A nestydíš se vedle nich tak sama stát?

Antigona: Stydět se, já, že uctívám svou rodnou krev?
(...)

Kreón: Kdo nepřítel, i mrtev je mi odporný.

Antigona: Ne pro nenávist, já jen pro lásku chci žít!

Kreón: Svou lásku, chceš-li, pěstuj tedy v podsvětí.
Já co jsem živ, se ženské vůli nepoddám.

(...)

Kreón rozhodne, že Antigona bude zaživa zazděna ve skalní hrobce. Kreontův syn Haimón miluje Antigonu a snaží se otce odvrátit od krutého rozhodnutí.

Haimón: (...) Ta, jež si toho zaslouhuje nejméně,
má bídně skončit za tak chvályhodný čin!
Za to, že bratra, který padl jako muž,
nechtěla nechat bez pohřbení za kořist
hltavým psům a mrchožravým krkavcům.
Spíš prý si za to zaslouhuje chval a cti!
Tak se dnes trpce šeptá mezi občany.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Věř, otče, na ničem mi nezáleží tak
jak na tvém štěstí, aby bylo trvalé.
Je chloubou dětí moc a sláva otcova -
a chloubou otce takto smýšlející syn.
A proto v sobě neživ jen ten jeden cit,
že nesporné je pouze to, co řekneš ty.
Kdo totiž myslí, že je moudrý jen on sám
a myšlením i slovem všechny převýšil,
ten ukáže se často prázdnou nádobou.
Muž naopak, byť sebemoudřejší, je rád,
když tu a tam se přiučí, a ustoupí.
Tak jako mnohé stromy u divokých řek:
který se poddá proudu, větve uchrání,
který se vzpírá, stržen je i s kořeny.
A stejně lodník, napíná-li přespříliš
a nepovolí lano, tak se převrátí –
a je-li živ, dál potom pluje vzhůru dnem.
I ty tak v nitru povol, změň svůj rozsudek!

(...)

Kreón však tvrdošíjně trvá na krutém ortelu. Teprve pod vlivem slepého věštce Teiresia zákaz odvolá a chce Antigonu osvobodit. Je však pozdě – Antigona se v hrobce oběsila. Haimón otce prokleje a vezme si život vlastním mečem. Kreontova žena, otřesena tolikerou smrtí, spáchá rovněž sebevraždu. V závěru hry si Kreón uvědomuje svou vinu.

Kreón: Pryč, odved'te mě, nešťastného zločince!
Já bezděky, můj synu, připravil ti smrt,
i tobě, ženo neblahá; a nevím teď
kam pohlédnout a kam své kroky obrátit.
Co bylo mé, vše leží tady na márách,
a na hlavu jak by mi skály dopadly.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sluhové odvádějí Kreonta do paláce.

Sbor: Kdo šťastné chceš prožít své vezdejší dny,
ten rozvážně vládni sobě sám.
A v paměti měj, co žádá řád.
Zpupnost a svévole vzápětí má
přetěžké tresty,
jež pozdě člověka moudrosti učí.

Překlad Václav Renč

- *Přidělte si role a ukázkou si přečtete společně před třídou.*
- *Jak byste formulovali základní konflikt této tragédie?*
- *Charakterizujte postavy Antigony, Kreonta, Haimóna a Isméný. (Co asi motivovalo Kreontovo kruté chování?)*
- *Zapište si do sešitů základní dějovou linii této tragédie.*
- *Podívejte se na obrázek. Kterou scénu autor zachytil?*

- *Čím se liší role bohů v této tragédii od dramatu Král Oidipus a Aischylova dramatu Oresteia?*
- *Představte si, že stojíte jako žalobci a obhájci před soudem, který má posoudit Kreontovu vinu. Diskutujte ve třídě a pokuste se*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

přinášet argumenty proti Kreontovi (žalobci), ale také polehčující okolnosti (obhájci). Najdete nějaké?

- *V čem je hra (její konflikt) stále aktuální?*
- *Kteří moderní autoři (nejen spisovatelé) zpracovali stejný námět?*

Domácí úkol: Zjistěte, jak se jmenovala Kreontova manželka a Haimónova matka. V jakém vztahu byla Lokasta a Kreón?

Aristoteles

(384-322 př. n. l.)

Aristoteles uspořádal všechny oblasti tehdejší vědy do rozsáhlé soustavy.

V díle Poetika (O básnictví) položil základy teorie literatury, dochovala se však pouze část týkající se tragédie a eposu, zatímco část o komedii se ztratila. Základ literárního umění Aristoteles spatřoval v napodobení či spíše zobrazení skutečnosti (mimesis), pro další vývoj tragédie byl důležitý jeho názor, že vzbuzení pocitu hrůzy a soucitu v divácích vede k duševní očištění (katarzi).

Zajímavost: právě ztracená část Aristotelovy Poetiky o komedii se stala námětem pro postmoderní dílo Jméno růže italského spisovatele **Umberta Eka**.

Poetika

(konečná verze zřejmě po r. 334 př. n. l.)

(1) Epika i básnictví tragické, rovněž i komedie (...), to vše je vcelku napodobování. (...). Komédie je, jak jsme již řekli, zobrazením lidí horších, ne však ve všech jejich špatných stránkách, nýbrž jen v těch, které vzbužují smích. Směšné je ovšem částí ošklivého.

2) Epická poezie se shoduje s tragédií potud, že zobrazuje ve verších ušlechtilé lidi. Liší se však od ní tím, že používá stále téhož druhu verše a má podobu vypravování. Rovněž se od ní liší trváním děje: tragédie se snaží, jak je to jen možné, vystačit s jedním oběhem slunce, nebo ho překročit pouze málo, kdežto epická báseň je časově neomezená. Tak je i po této stránce mezi nimi

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

rozdíl, i když původně si počínali básníci v tragédiích stejně jako v eposech. Co se týče základních složek, některé jsou v obou druzích stejné, jiné jsou vlastní jen tragédii. Kdo tedy umí rozeznat dobrou tragédii od špatné, umí to i u eposu. Neboť všechny složky, které má epos, má i tragédie, ale ne vše, co k ní patří, náleží také k eposu.

(3) Metafora je přenesení jména na něco jiného, a to buď z rodu na druh, nebo z druhu na rod, nebo z druhu na druh, nebo podle analogie. Přenesením z rodu na druh míním případy, jako:

Tady mi s t o j í l o d';

zakotvení je totiž druhem zastavení.

Překlad Milan Mráz

- *Zopakujte si nejprve na základě učebnice Výklad (nakladatelství Scientia), co víte o Aristotelovi jako filozofovi: kdo byl jeho učitelem, jak byl chápán ve středověku.*
- *V souvislosti s ukázkou označenou jako první odpovězte nejprve, jak autor pojímá umění a jak hodnotí „směšnost komedie“.*
- *U druhé ukázky vyjádřete vlastními slovy, v čem podle Aristotela spočívá rozdíl mezi tragédií a epickou poezií (eposem). Zkontrolujte svou odpověď s hesly v Malém labyrintu literatury.*
- *Pracujte se třetí ukázkou. Najděte ve svém sešitě charakteristiku metafor a její příklady. Porovnejte je s Aristotelovým textem.*